

Skydd av skog – formellt och frivilligt

Foto: Leif Öster, Sveaskogs bildbank

◀ De formella skyddsformerna är nationalparker, naturreservat, biotopskydd, naturvårdsavtal och Natura 2000-områden.

De naturliga ekosystemen påverkas av det moderna skogsbruket och därför är det viktigt att delar av skogsmarken inte brukas, utan avsätts för naturvårdsändamål. Den så kallade svenska modellen för skogsbruk ska säkerställa den biologiska mångfalden i ett landskapsperspektiv samtidigt som en hög och värdefull skogsproduktion och sociala värden bevaras och utvecklas. Detta bygger på tre pelare för naturvårdshänsyn: formella avsättningar, frivilliga avsättningar och generell hänsyn i brukade skogar. De formella skyddsformerna är nationalparker, naturreservat, biotopskydd, naturvårdsavtal och Natura 2000-områden.

Nationalparker

Tanken med en nationalpark är att den ska representera utbredda och unika svenska landskapstyper i ett system över hela Sverige, vara minst 1000 hektar stora och kunna skydda naturen effektivt samtidigt som de kan nyttjas för forskning, friluftsliv och turism utan att naturvärden skadas. Parkerna förvaltas av Länsstyrelsen men det är regeringen som beslutar om en nationalpark ska inrättas eller ej. 1909 invigdes Sveriges, och även Europas, nio första nationalparker, däribland Gotska Sandön, Abisko och Stora Sjöfallet.

2009 invigdes Kosterhavet som är Sveriges första marina nationalpark. År 2018 finns 29 nationalparker i Sverige, men planer finns på att bilda ytterligare fem nationalparker under de närmsta åren. Sveriges största nationalpark är Padjelanta i Norrbotten och den minsta är Dalby Söderskog i Skåne.

Det finns nationalparker i hela världen och USA var första land att inrätta en nationalpark 1872, Yellowstone. Världens största nationalpark ligger på nordöstra Grönland och är dubbelt så stor som Sverige.

Naturreservat

Den vanligaste skyddsformen i Sverige är naturreservat och det finns drygt 4 500 i Sverige. En stor andel av den skyddade arealen finns i fjällvärlden. Det är kommuner och länsstyrelser som beslutar om ett naturreservat ska inrättas och syftet med dem är att bevara biologisk mångfald, samt bevara värdefulla naturmiljöer och livsmiljöer för hotade arter.

Jämfört med nationalparker är naturreservat generellt till storleken mindre och mer flexibla när det kommer till gränsdragningar och skötsel. I de flesta naturreservat lämnas naturen till fri utveckling, men

i vissa fall kan det bedrivas skötsel för att gynna speciella naturtyper, exempelvis naturvårdsbränning eller frihuggning av biologiskt värdefulla träd. Varje reservat har egna forskrifter så vill man veta mer kan man söka information på aktuell länsstyrelses hemsida. Här finns även information om var närms- ta reservat finns och vilka sevärdheter som kan vara värda ett besök.

Biotopskydd

Ett biotopskyddsområde är oftast ett mindre område med höga värden för flora och fauna. Skogsstyrelsen har definierat 19 olika biotopstyper som kan skyddas som biotopskydd och de är oftast 2–10 hektar stora.

Exempel på biotopstyper är brandfält, ravinskogar, källor, mark med mycket gamla träd samt olika biotoper knutna till vatten. Markägaren får en engångs- ersättning från staten för det intrång i brukandet som beslutet medför och får inte bedriva skogsbruk på området, men fortsätter att äga marken.

Naturvårdsavtal

Ett naturvårdsavtal tecknas mellan markägaren och staten genom Skogsstyrelsen, länsstyrelsen eller kommunen. Avtalet är en överenskommelse mellan markägaren och staten om hur man ska bruka eller bevara ett visst skogsområde. Exempelvis kan det röra sig om en skog med ett rikt friluftsliv och då kan markägaren bruka skogen med extra hänsyn till de sociala värdena. Eller så har skogen höga naturvärden och man kommer överens om att lämna skogen orörd mot en ekonomisk ersättning. I vissa fall förbinder man sig även att bedriva skötsel som gynnar vissa naturvärden.

Avtalen är tidsbestämda, kortaste tiden är ett år och längsta avtalstiden är 50 år.

Ett exempel på naturvårdsavtal är de avtal som Sveaskog har skrivit med Skogsstyrelsen gällande ekoparkerna. Ekoparker är större landskap om minst 1000 hektar där minst hälften av skogsmarken är avsatt för naturvårdsändamål.

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av skyddad skog som har sitt ursprung i EU:s art- och habitatdirektiv. Direktivets syfte är att skydda djur och växter, som är värdefulla ur ett EU-perspektiv, från utrotning genom att se till att dess livsmiljöer inte förstörs.

I Sverige finns ca 4000 områden utpekade som Natura 2000, många av dessa överlappas av nationalparker och naturreservat. Det är länsstyrelsen som ansvarar för att ta fram förslag på nya Natura 2000-områden, som sedan regeringen vidarebefordrar till Europeiska kommissionen som beslutar om området ska tas upp i Natura 2000. Områdena ska ha en bevarandeplan som pekar ut naturvärdena och som beskriver vad som långsiktigt krävs för att de ska kunna bevaras. Inom Natura 2000-områden krävs tillstånd för att bedriva skogsbruk och oftast handlar det om utformningen av hänsyn. Natura 2000 sträcker sig över 18 % av EU:s landareal och 6 % av EU:s marina territorium. När nya länder ansöker om att få bli medlemmar i EU är ett av kraven att de lämnar in förslag på områden som kan kvalificera sig som Natura 2000-områden. Den 21 maj firas den Europeiska Natura 2000-dagen och varje år delas det ut olika priser inom förvaltning av Natura 2000-områden.

Varje reservat har egna forskrifter. Information finns på aktuell länsstyrelses hemsida.

Frivilliga avsättningar

Frivilliga avsättningar är områden som skogsägaren undantar frivilligt från skogsbruk utan att få ekonomisk ersättning. Har man som skogsägare en miljöcertifiering från FSC ska man till exempel undanta 5 % av den produktiva skogsmarken från traditionellt skogsbruk och istället gynna den biologiska mångfalden. Detta görs genom att avsätta nyckelbiotoper och andra områden med höga naturvärden.